

organizations is shown. The influence of their literary work on the formation of the ideology of the Ukrainian paramilitary groups is traced.

Keywords: paramilitary associations, "Sokol", "Sich", "Sich Riflemen".

УДК 94 (477.83/.86)+94(438) "1902 – 1914"

Микола ВІТЕНКО

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВЗАЄМИНИ В ГАЛИЧИНІ ТА СЕЛЯНСЬКИЙ СТРАЙК 1902 р.

У статті автор аналізує соціально-економічний аспект польсько-українських відносин у Галичині наприкінці XIX – на початку XX ст. Зроблено висновок, що створення концепцій про Галичину як про польський та український П'ємонт мало однієї зі складових економічних передумови. Сільсько-господарський страйк 1902 р. став вирішальним етапом у становленні національних програм дій. Для поляків їх концепція передбачала збереження великої земельної власності, а також збільшення кількості заможних селянських господарств шляхом передачі земельних наділів польським колоністам. Українська концепція передбачала парцеляцію великої польської земельної власності в інтересах українського селянства. Утілення обох концепцій у життя могло відбутися лише в умовах створення польської й української держав. Суперечливість цих концепцій спричинила польсько-українську війну 1918–1919 рр. і міжнаціональна протистояння на так званих східних кресах Другої Речі Посполитої в 1920–1930-х рр.

Ключові слова: Галичина, польсько-українські відносини, соціально-економічний розвиток, страйк 1902 р.

Галичина наприкінці XIX – на початку XX ст. була охоплена важливими політичними й економічними процесами. Вони мали на меті демократизацію суспільства та поширення ринкових відносин. Їхнє втілення в життя ускладнювалося соціальними та міжнаціональними протиріччями в краї. Безпосереднім проявом загострення ситуації в Галичині став селянський страйк 1902 р. Його передумови, причини та наслідки викликали, викликають і будуть викликати значну цікавість у дослідників. Актуальність вивчення проблеми зумовлена також спорідненістю суспільних процесів у сучасній Україні з тими, які відбувалися біля ста років у "коронному краї Галичини і Лодимерії".

Селянський страйк 1902 р. вивчали польські й українські науковці. Серед останніх досліджень із цієї проблеми виділяються новизною публікації українських істориків М.Кугутяка, О.Красівського та Ю.Михальського, польського дослідника Ч.Партача¹. Ю.Михальський зосереджував свою увагу на наслідках страйку, указував на спричинені ним зміни в політиці польських політичних партій стосовно українців. Натомість М.Кугутяк, О.Красівський і Ч.Партач намагалися розглядати події 1902 р. у контексті загального загострення міжнаціональних взаємин у краї. Акценти в їхніх монографіях зроблено на політичній і культурній історії Галичини, соціально-економічний розвиток регіону відтворено менше.

Нині в умовах проведення заходів, присвячених "року Польщі в Україні", складаються сприятливі обставини для зближення поглядів представників різних історичних шкіл на факти спільного минулого польського й українського народів для досягнення міжнаціонального примирення, порозуміння та співпраці. Наша розвідка виступає спробою заповнити існуючі прогалини в історії польсько-українських відносин.

Передумови селянського страйку 1902 р. беруть свої витоки в середині XIX ст., а саме – у 1848 р., коли скасування панщини започаткувало боротьбу за землю між селянами та поміщиками. Ця боротьба мала певне поширення під час межування землі в 1848–1850 рр., а також у ході вирішення проблеми сервітутів (права на користування поміщицькими лісами, луками, пасовищами). Зокрема, магнати та шляхта в результаті несправедливого поділу двірських і селянських земель змогли захопити 46 тис. га селянських наділів². За нашими підрахунками, це

становило лише 1,5% рустикальних (селянських) земель, а тому не могло суттєво вплинути на соціально-економічне становище селян Галичини. Більш болючою була проблема сервітутів. Вони використовувалися великими землевласниками для збереження позаекономічної залежності селян від фільварку й виступали пережитком кріпацтва.

Серед останніх 82% складали польські магнати й шляхта³. Вони визначали головні напрями політичного та культурного розвитку краю, контролюючи місцевий сейм, намісництво, повітові староства й навіть діяльність сільських священиків. У більшості випадків великі землевласники не мали змоги контролювати економічний розвиток своїх маєтків, розкиданих по цілому краю, а тому значного поширення в регіоні набула відкупна система фільваркового господарювання. Вона зводилася до передачі окремих маєтків в оренду так званим “державцям”. Ними виступали переважно євреї та збіднілі польські шляхтичі, які вносили орендну плату наперед і були зацікавлені в якнайшвидшому відшкодуванні витрат. Це вело до інтенсивної експлуатації фільваркового майна, землі та двірської прислуги із застосуванням позаекономічних методів примусу. У зв’язку із цим, соціально-економічне становище українців Галичини, серед яких переважали селяни, ускладнювалося національним, політичним і культурним гнітом з боку великих землевласників.

Однією з головних причин погіршення становища українського селянства краю був демографічний вибух кінця 1880–1890-х рр. За підрахунками І.Франка, у 1879–1888 рр. кількість шлюбів зросла на 10 тис. над середньостатистичним рівнем століття, а кількість новонароджених збільшилася на 16 тис. при збереженні стабільного рівня смертності⁴. Якщо в 1880 р. у Галичині проживало 5 млн 960 тис. осіб, то в 1910 р. – 8 млн 26 тис. Таким чином, за 30 років чисельність населення зросла на майже 2 млн осіб, або 30%. Лише в 1900–1910 рр., незважаючи на масову еміграцію, кількість жителів краю збільшилася на 700 тис.⁵

Зростання чисельності населення по-різному відображалось на економічному становищі й соціальній стратифікації поляків та українців. Важливу роль у цьому відігравав психологічний чинник. Так, українські селяни не уявляли свого життя без землі, звичайних селянських клопотів. У їхній свідомості вона виступала єдиним джерелом до існування, а відмова від неї асоціювалася з переходом до різних маргінальних груп. Польський етнограф Г.Ясинський писав: “Селянин (український. – *В.М.*) знає тільки найближче місто, лише ті, що працюють візниками чи служили у війську «бували у світі»⁶. Він справедливо твердив, що українським селянам притаманний консерватизм. Для них не є характерним обговорювати можливі зміни, адже: “Як бувало, так най і буде”, “Того в нас не було і не буде”. Особливо важливо для українського селянства було дотримання традиційного способу життя, обрядів та релігії батьків, а тому “вони не сприймали жодної аграрної реформи”⁷. Саме через цей традиціоналізм українське селянство виступало категорично проти ідеї передачі землі лише старшому синові з родини. Зокрема, у 1900–1901 рр. Галичину охопила хвиля протестів, спрямованих проти запровадження майоратного права успадкування землі. В одному із численних звернень до Галицького сейму зазначалося: “...дійсна неподільність земель засудить сотні тисяч хліборобських дітей на долю безземельного пролетаріату..., стане джерелом не лише крайньої господарської бідноти, але також вічних спорів і незгод поміж селянськими родинами і принесе селянам моральні і матеріальні нещастя...”⁸

Польські селяни, на відміну від українських, не відчували страху перед містами, не боялися втратити землю. Для них не існувало мовного та релігійного бар’єрів у взаєминах із великими землевласниками та городянами. Саме тому активне зростання міст Галичини (зокрема, у східній частині краю) відбувалося майже виключно за рахунок польського селянства та євреїв. Так, за підрахунками австрійського статиста Є.Ромера польські селяни удвічі частіше, ніж українські, покидали села й переїздили до міст. За його ж даними, 1900 р. частка землеробів у Східній Галичині серед римо-католиків, більшість з яких становили поляки, складала 45,5%, тоді як серед греко-католиків (українців) – 92%⁹.

Намагання українських родин забезпечити кожному дитину землею негативно позначилося на соціально-економічному становищі більшості селянських господарств. Воно породило проблему аграрного перенаселення Галичини, надлишку дешевої робочої сили, що гальмувало запровадження в сільському господарстві машинної техніки й агрономічних нововведень. На

початку ХХ ст. майже 80% селянських господарств потерпали від малоземелля. Вони володіли до 5 га землі кожне, що не забезпечувало мінімального прожиткового мінімуму. Тому їхні господарі потрапляли в економічну залежність до великих землевласників¹⁰.

Великі землевласники повільно пристосовувалися до нагальних вимог, що виникли за нових економічних реалій. Вони були психологічно не готові до заміни натуральної оплати праці поденним робітникам на грошову. Натуральна платня не завжди компенсувала наймитам їхні затрати, не забезпечувала прожиткового мінімуму. З іншого боку, у маєтках табулярної власності найбільш поширеною була відробіткова система. За нею селяни зобов'язувалися працювати в господарстві поміщика певну кількість днів, одержуючи натомість право на користування панськими орними землями, пасовищами, лісом, реманентом. В окремих випадках селяни (переважно двірська служба) проживали в наданих їм землевласником чи орендарем хатинах. Це були пережитки кріпосництва. Селяни, користуючись ними, були економічно незацікавлені в збільшенні продуктивності своєї праці. Тому поміщики, до певної міри справедливо, звинувачували батраків у лінощах, при цьому не роблячи жодних кроків, щоб зацікавити селян до інтенсивнішої праці. Низька заробітна плата штовхала селян до еміграції за кордон, а також до соціальної боротьби з великими землевласниками. Така ситуація створювала сприятливі умови для тісного переплетення й загострення соціальних і національних протиріч.

Першими сигналами, що свідчили про наростання невдоволення українського селянства, стали стихійні виступи батраків у с. Ропчиці Дрогобицького повіту в 1896 р., а також страйк, який відбувся у квітні 1900 р. у маєтках польського графа М.Баворського (села Бабинці, Горішківці, Мельниця, Михалків, Нівра, Пилипче, Устя Єпископське та інші Борщівського повіту). Якщо в першому випадку дії селян одразу зазнали поразки, то в другому розгорілася гостра боротьба. Селяни заздалегідь готувалися до страйку, створили страйковий комітет, чітку систему взаємодопомоги, мали план дій стосовно штрейкбрехерів. Страйк тривав майже два місяці¹¹. Графські управителі виявилися не готовими до такого розвитку подій, але категорично відмовилися йти на поступки страйкуючим. Їх охопив розпач і зневіра до влади. Один з них повідомляв графові М.Баворському: “По фільварках нічого не робиться. В Ніврі стоять страйкарі по дворах і не пускають спільних (штрейкбрехерів)... Час втікати... Жодної допомоги від влади...”¹². Однак останнє твердження не відповідає дійсності. До повіту було спрямовано 6 рот піхоти, які й розправилися зі страйкарями.

Безпосередні організатори страйку 1900 р. виявлені не були, але це не завадило польському політові Я.Розвадовському звинувачувати в його розпалюванні українських радикалів – В.Будзиновського, С.Вітика й І.Франка, а також газети “Воля,” “Діло,” “Троградський голос” і “Свобода”, що публікували агітаційні заклики Української національно-демократичної партії (УНДП). На них же покладалася відповідальність за страйк 1901 р. у Мостиському повіті¹³.

Наявність агітації з боку УНДП важко заперечити. Проте вона не була причиною страйків, а виступала каталізатором суспільних настроїв наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. У ній знаходили відображення мрії українських селян про можливі шляхи покращення свого соціально-економічного становища, зокрема, здобуття землі. Найпоследовніше їх відтворив у своїх публікаціях В.Будзиновський. Він писав: “Була панщина – і батьки наші працювали на дідичів. Панщина минулася, а ми дальше працюємо на дідичів. Перше гнав нас на панський лан канчук, тепер жене нас голод... Одна рада на се така: треба зменшити податки і придбати народови більше землі...”¹⁴

У результаті різноманітних зловживань і фальсифікацій великих польських землевласників українське населення Галичини в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. не мало в органах крайової влади такої кількості своїх представників, яка відповідала б національній структурі населення краю і суттєво впливала на творення економічного законодавства. Останнє потребувало швидких і рішучих змін. Вихід із ситуації, що склалася, більшість українського селянства вбачала в страйковій боротьбі. “Страйком і бойкотом може народ руський (український. – В.М.) стати володарем всієї землі в краї... Нехай лише весь нарід в краї змовиться не піти за жодну ціну до панів на роботу, нехай лише на всій руській землі люди застрайкують, нехай оголосять всім панам бойкот. Коли пани через страйк і бойкот не матимуть зі своєї землі жодної користі тільки самі податки і борги, тоді не будуть довго торгуватися, краще за пів-дарма відступ-

лять,” – писав В.Будзиновський¹⁵. У цих словах зосереджено не тільки мету УНДП, але й загальнонаціональні настрої. Так, кількома роками раніше в українському національному середовищі поширилися дві взаємодоповнюючі тези: 1) “земля має належати тим, хто її обробляє, – русинам”; 2) “національна конечність вимагає, аби працюючому народови віддано землю великої посілости”¹⁶.

При підготовці страйку 1902 р. українські політики врахували не лише власний досвід, але й досягнення страйкарів Англії, США, Угорщини. Активна агітація до страйку розпочалася в лютому–березні 1902 р. Агітаторами виступали переважно студенти Львівського університету, учні українських гімназій, українська молодь з навчальних закладів Відня та Кракова. В окремих випадках агітацію вели греко-католицькі священники, учителі та письменні селяни¹⁷. Уся територія Східної Галичини була розділена на окремі райони, що закріплювалися за певною групою пропагандистів. Координацією дій агітаторів зайнявся Народний комітет, очолюваний К.Левицьким¹⁸.

Спочатку страйк не планувався як єдина акція, хоча й передбачав координацію дій страйкарів. Він розпочався 1–2 червня 1902 р. у селах Гаї, Глуховичі, Острів і Чижиків Львівського повіту, а вже в наступні дні поширився на сусідні Перемишлянський і Збараський повіти. Характерно, що він у першу чергу охоплював маєтки, які перебували у віданні орендарів й управителів, а не безпосередньо поміщиків. Це можна пояснити лише негативним впливом відкупної системи фільваркового господарювання. Вона була властивою для латифундій графів Баворських, Потоцьких та ін. Протягом липня–серпня 1902 р. страйк охопив більше 500 сіл 26 повітів, де, за різними оцінками, проживало від 100 до 200 тис. селян¹⁹.

У кожному окремому випадку страйк відбувався по-різному, хоча в більшості були певні спільні риси. Початку страйку в багатьох селах передувала поява агітаторів. Вони показували шляхи організації страйку, методи ведення страйкової боротьби. Часто агітатори не зустрічали розуміння з боку селян, але коли агітація велася переконливо, селяни, які працювали у фільварку, обирали з-поміж себе страйковий комітет, формулювали вимоги до поміщика чи орендаря. Страйковий комітет мусив наглядати за дотриманням законності страйкарями й сприяв таким чином ліквідації приводів для втручання властей. Він же займався організацією взаємодопомоги серед страйкарів, а також виступав посередником у переговорах між селянами й поміщиком. Завдяки координації дій агітаторів, страйкарі висували схожі вимоги в різних повітах. Вони вимагали скорочення тривалості робочого дня; права на безкоштовне використання наймитами панських пасовищ і луків після жнив і аж до першого снігу; погоджувалися працювати за 7-й, а не 12-й сніп пшениці, 6-й сніп жита чи за 2 корони грошима за день роботи²⁰. Страйковий комітет передавав ці вимоги орендареві або поміщику. Після цього розпочиналися переговори, що завершувалися досягненням компромісу, як у селі Дарахова Тербовлянського повіту, окремих маєтках Бучацького повіту²¹, чи ж загостренням відносин між селянами й поміщиком. Далі ініціатива переходила до рук великих землевласників. Вони могли запросити робітників із сусідніх сіл чи повітів, викликати поліцію та війська. Так, власник маєтку в с. Дзвиняч Заліщицького повіту запросив до себе 50 батраків із с. Серафинці, але страйкарі переконали їх залишитися вдома. Поміщик був змушений шукати робітників у Чортківському та Снятинському повітах, а коли пошуки не дали результатів, то звернувся по допомогу в організації гуртів штрейкбрехерів із західної (польської) частини краю до намісництва²².

Страйкарі в багатьох випадках намагалися поширювати по сусідніх селах листівки із закликом: “Громадяни просимо Вас, що би сте не допустили до нас своїх людей на роботу. Бо в нас страйк”²³. Іноді страйкуючі селяни вдавалися до відвертих погроз на адресу новоприбулих батраків. Це давало підстави владі розпочинати репресії проти “українських гайдамаків”²⁴. Викликані поміщиками війська та поліція, в більшості випадків не втручалися в хід страйку, оскільки страйкарі намагалися діяти виключно в рамках законів Австро-Угорщини.

Страйк у різних повітах мав різні хронологічні рамки. Але в цілому він тривав з початку червня до кінця серпня. Результати страйку були досить суперечливими. Вони не свідчили про повну перемогу страйкарів, але й не означали їхньої поразки. Зокрема, у 375 селах, де відбувався страйк, було підвищено на 50–100% оплату праці сільськогосподарським робітникам. Ли-

ше у 25 громадах страйкарі не досягли виконання жодних вимог. У 100 маєтках поміщики зазнали відчутних економічних збитків, оскільки їхній урожай зернових так і не було зібрано²⁵. Але страйкарі не досягли головного – зниження цін на землю, а також права на безкоштовне користування сервітутами, на що справедливо вказував Я.Розвадовський²⁶.

Характерно, що під час страйку влада на місцях намагалася всіляко применшити дані про чисельність страйкарів. Її представники пробували проводити антистрайкову агітацію, але, як вони самі визнавали, безуспішно. Рогатинський староста із цього приводу заявляв: “Тоті ж листи радикальні при допомозі місцевого духовенства потрапляють людей так здеморалізувати, що вже жодна інша постороння агітація в тому напрямку є напевно збитковою”²⁷. Заходи влади та землевласників виявилися неефективними. У ході страйку близько 4 тис. селян було заарештовано, декілька десятків поранено, але в очах селян це виглядало малими жертвами порівнянно зі здобутками. Активний організатор страйку 1902 р. Л.Цегельський, намагаючись оцінити події, писав: “Страйк то так як би війна. І як на війні падають трупи, так і в страйковій війні не може бути без того аби один-другий не потерпів. Та за це всему народови є користь, бо людям стає легше жити”²⁸.

Галицьке намісництво намагалось дискредитувати страйкарів, показати їх гультьями, дармоїдами. За його сприяння було створено “Хлопський комітет”, що проводив антистрайкову агітацію протягом другої половини 1902 р. – початку 1903 р. Гаслом цього комітету стало звернення до українських селян: “Роботи не цурайтеся, з паном не задирайтеся, і буде і Вам добре і єму”. Він також закликав орієнтуватися на польських селян – “мазурів”²⁹.

Проте результати літнього страйку 1902 р. були переконливим доказом на користь продовження страйкової боротьби. Це добре усвідомлювали великі польські землевласники. Вони, як засвідчують джерела, протягом вересня–жовтня, під час копання картоплі, очікували нових селянських заворушень. Їх огортала паніка. Великі землевласники неодноразово зверталися з вимогами до влади вживати відповідних заходів. Тому вже в березні 1903 р., як тільки було затримано кількох агітаторів, відділи поліції зайняли ряд найбільш неспокійних сіл, а в західних повітах Галичини розпочалася організація набору робітників для страйкуючих місцевостей. Із цією метою в Кракові, Тарнобжезі й інших містах були створені бюро праці. Однак їхня діяльність не принесла очікуваних результатів. Охочих до сезонних робіт у Східній Галичині було мало. Староста Бохнянського повіту скаржився на нестачу робітників через сезонну міграцію до Німеччини, а староста Мілецького повіту заявляв, що знайшов лише 440 робітників, “бо багато людей виїхало” до Північної Америки. Та насправді для польських селян не надто привабливими були умови праці, що їх пропонували бюро. Зокрема, бюро праці Леона Завійського в Кракові набирало робітників за 15 гульденів на день роботи (від 5 години ранку до 7 вечора), чи за 21 корону в місяць, а також гарантувало харчування. Для порівняння: польські селяни працювали у своїх повітах за 2–3 корони на день³⁰. До того ж польських селян відлякувало й можливе вороже ставлення до них українського селянства. У ряді випадків новоприбулі польські селяни приєднувалися до страйкарів³¹.

У червні–липні 1903 р. селянський страйк розгорівся з новою силою й охопив 30 повітів. Влада й землевласники намагалися діяти. За страйкову агітацію було затримано адвокатів Мошлера та Шайфельда, лікаря Лорача, десятки українських студентів та учнів гімназій, але це не зупинило страйкуючих³². Тому ряд орендарів й управителів, як, наприклад, В.Верещинський із с. Бушова Рогатинського повіту й І.Бергштейн з Бурштинського, були змушені купувати косарки, деякі інші сільськогосподарські механізми³³. Завдяки своїй активізації, селяни перешкодили поверненню передстрайкових розмірів оплати праці.

Селянський страйк 1902 р. мав і дещо непередбачувані наслідки. Так, у вересні 1902 р., згідно з розпорядженням намісництва, було спрощено процедуру видачі паспортів для виїзду за кордон³⁴. Цей захід повинен був лише дещо послабити напругу в краї, але він привів до ліквідації ряду перепон, що перешкождали масовій еміграції українського селянства. З даних, наведених львівськими істориками С.Качарабою та М.Рожиком, випливає, що еміграція українців з Галичини в 1902–1914 рр. зростає, порівняно з попереднім десятиліттям, у 4 рази й становила, у середньому, майже 19 тис. осіб на рік. Усього до США й Канади за цей період виїхало більше 250 тис. галицьких українців³⁵.

Унаслідок страйку 1902 р. великі польські землевласники були змушені йти на поступки в економічних питаннях українським кооперативним і господарським організаціям. Зокрема, їх почали залучати до участі в розparcelюванні поміщицьких маєтків, тобто до вирішення земельного питання, яке було головним у свідомості українського галицького селянства. Це, у свою чергу, вело до радикалізації частини польського населення (насамперед того, яке проживало в Східній Галичині), що вбачало в діях українців безпосередню загрозу “польському стану посідання”. Великі страйки українського селянства краю мали місце не лише в 1903 р., але й у 1904–1910 рр.

Таким чином, селянський страйк 1902 р. мав яскраво виражений соціальний і національний характер. Його спричинили несправедливе вирішення проблеми сервітутів, дискримінаційна стосовно українського селянства податкова політика властей, а також демографічний вибух 80–90-х рр. XIX ст. Безпосередньо початку страйку передувала агітація, що велася українськими політичними партіями, але вона виступала тільки каталізатором суспільних настроїв українців. Сам страйк відбувався у рамках законів Австро-Угорщини. Він знаменував собою початок активізації боротьби за національні інтереси польського й українського народів не лише в політичній, але й в економічній сфері інтересів.

1. Кугутяк М. В. Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.) / Микола Васильович Кугутяк. – Івано-Франківськ, 1993. – 200 с.; Красівський О. Я. Галичина у першій половині XX ст. Проблеми польсько-українських стосунків / Орест Якубович Красівський. – Львів, 2000. – 416 с.; Михальський Ю. Польські політичні партії та українське питання в Галичині на початку XX ст. (1902–1914) / Юрій Михальський. – Львів : Каменяр, 2002. – 166 с.; Partacz S. Od Badeniego do Potockiego 1888–1908 rr. / S. Partacz. – Toruń, 1996. – 560 s.
2. Свежинський П. Аграрні відносини на Західній Україні в кін. XIX – на поч. XX ст. / П. Свежинський. – Львів, 1966. – С. 15.
3. Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych. Wydane przez krajowe biuro statystyczne / pod red. T. Pilata. – Lwów, 1902. – Т. XXIV. – Zs. III. – S. 40–42.
4. Франко І. Галицький селянин / Іван Якович Франко // Зібрання творів: у 50 т. / І. Франко. – К., 1985. – Т. 44. – Кн. 2. – С. 505.
5. Podręcznik statystyki Galicji. – Lwów, 1913. – Т. III. – Cz. I–II. – S. 10; Romer E. Struktura społeczna i kultura materialna polaków i Rusinów w Galicyi Wschodniej / E. Romer. – Lwów, MCMXIX. – S. 44.
6. Jasienski H. Nedza na Rusi / H. Jasienski. – Lwów, 1877. – S. 21.
7. Ibid. – S. 29.
8. Центральний державний історичний архів України м. Львів (ЦДАІЛ України), ф. 146 Галицьке намісництво в м. Львові, 1772–1920, оп. 4, спр. 3973, арк. 77.
9. Romer E. Struktura społeczna i kultura materialna polaków i Rusinów w Galicyi Wschodniej / E. Romer. – Lwów, MCMXIX. – S. 6, 15.
10. Podręcznik statystyki Galicji. – Lwów, 1900. – Т. IX. – Cz. II. – S. 162.
11. ЦДАІЛ України, ф. 146, оп. 4, спр. 3783, арк. 38.
12. Там само, арк. 19–20.
13. Rozwadowski J. Ruskie bezrobocie w r. 1902. Uwagi o jego terenie / J. Rozwadowski. – Lwów, 1904. – S. 3–4.
14. Будзиновський В. До виборців з четвертої курії округу: Тернопіль–Скалат–Збарж / В. Будзиновський. – Львів, 1900. – С. 7–8.
15. Будзиновський В. Хлопська політика / В. Будзиновський. – Львів, 1902. – С. 96.
16. Будзиновський В. Хлопська посілість / В. Будзиновський. – Львів, 1902. – С. 193.
17. ЦДАІЛ України, ф. 146, оп. 4, спр. 3783, арк. 38–45.
18. Там само, спр. 3784, арк. 21 зв.
19. Кугутяк М. В. Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.) / Микола Васильович Кугутяк. – Івано-Франківськ, 1993. – С. 103; Свежинський П. Аграрні відносини на Західній Україні в кін. XIX – на поч. XX ст. / П. Свежинський. – Львів, 1966. – С. 154.
20. ЦДАІЛ України, ф. 146, оп. 4, спр. 3783, арк. 38–39, 41.
21. Там само, 3785, арк. 103–115.
22. Там само, спр. 3783, арк. 40–43.
23. ЦДАІЛ України, ф. 146, оп. 4, спр. 3785, арк. 92.
24. Там само, оп. 4, спр. 3787, арк. 97.

25. Свежинський П. Аграрні відносини на Західній Україні... – С. 154.
26. Rozwadowski J. Ruskie bezrobocie w r. 1902... – S. 9.
27. ЦДІАЛ України, ф. 146, оп. 4, спр. 3790, арк. 34 зв.
28. Цегельський Л. Страйкові права, або чи вільно страйкувати / Лонгин Цегельський. – Львів, 1902. – С. 4.
29. Добрі ради для страйкуючих видані через хлопський комітет. – Львів, 1902. – С. 12–13.
30. ЦДІАЛ України, ф. 146, оп. 4, спр. 3789, арк. 79–113.
31. Там само, спр. 3790, арк. 39, 71–85.
32. Там само, спр. 3791, арк. 1–2.
33. Там само, спр. 3790, арк. 110–112.
34. Державний архів Івано-Франківської області (Держархів Івано-Франківської обл.), ф. 7 Станіславське міське управління, 1841–1918, оп. 1, спр. 198, арк. 1–2, 9.
35. Качараба С. Українська еміграція. Еміграційний рух зі Східної Галичини та Північної Буковини у 1890–1914 рр. / С. Качараба, М. Рожик. – Львів, 1995. – С. 51–56.

В статтє автор анализуєт соціально-економічний аспект польско-українських отношеній в Галициі конця XIX – початка XX вв. Сделан вывод, что создание концепцій о Галициі как польском и украинском Пьемонте имело одной из составляющих економіческие предпосылки. Сельсько-хозяйственная забастовка 1902 г. стала решающим етапом в становлении національных программ дійствий. Для поляков их концепція предусматривала сохранение большой земельной собственности, а также увеличение количества зажиточных крестьянских хозяйств, путем передачи земельных наделов польским колоністам. Украинская концепція предусматривала парцелляцію большой польской земельной собственности в интересах украинского крестьянства. Воплощение обеих концепцій в жизнь могло произойти лишь в условиях создания польского и украинского государств. Противоречивость этих концепцій обусловила польско-українську війну 1918–1919 гг. и міжнароднаціональне протівостояние на так называемых “восточных кресах” Второй Речи Посполитой в 1920–1930-х гг.

Ключевые слова: Галиция, польско-українские отношения, соціально-економічне розвитие, стачка 1902 г.

The author analyzes social-economic aspect of the polish-ukrainian relations in Galicia at beginning of the XX century in this article. The main idea of the article lies in the conforming, that the creation of conceptions of the Polish and Ukrainian Piedmonts had the economic preconditions. The polish conception lied in the preservation of the great land property and in the enlargement of the number of the prosperous peasant households. It was possible owing to handing of land allotments to the polish colonists. The Ukrainian conception foresaw the smashing of the great polish land property for the Ukrainian peasants. The embodiment of the both conceptions was able only in the circumstances of the creation of the Polish and Ukrainian states. The mutual discrepancy of those conceptions caused the Polish-Ukrainian war 1918–1919 and the national enmity on the so-called polish “eastern outskirts” in 1920–1930-th.

Keywords: Galicia, Polish-Ukrainian relations, social-economic development, the strike in 1902.